

СТАМ-

БУЛЬ-

СЬКА

КОН-

ВЕН-

ЦІЯ

FAQ

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

ЗМІСТ

1. ЩО ТАКЕ СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ? 4

2. ЩО ТАКЕ ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО? 10

3. ЩО ТАКЕ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ЖІНОК? 13

4. ЯК ПРАЦЮЄ СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ 17

5. СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ VS ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ 22

1. ЩО ТАКЕ СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ?

Стамбульська конвенція, або Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, — це комплексний міжнародний акт, спрямований на захист жінок, чоловіків і дітей від домашнього насильства та його наслідків запобігання і ліквідацію насильства і дискримінації, заохочення рівності між жінками та чоловіками, а також розробку державної стратегії у сфері протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству.

ЧОМУ ЦЮ КОНВЕНЦІЮ НАЗИВАЮТЬ СТАМБУЛЬСЬКОЮ?

Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами **було ухвалено і відкрито для підписання 11 травня 2011 року в місті Стамбулі** (Ту-рецька Республіка).

ЯКА СИТУАЦІЯ ІЗ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНИМ І ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ В УКРАЇНІ?

За даними Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні за 2018 рік щорічно **понад 1,1 млн українок** зазнають фізичного, сексуального насильства та психологічного тиску в сім'ї¹.

Своєю чергою, за даними поліції України лише протягом 2020 року в Україні загинули 74 людини через домашнє насильство².

За даними дослідження насильства щодо жінок, яке у 2019 році провела Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), приблизно **кожна п'ята жінка в Україні** зазнала економічного насильства

1 Джерело: <https://ukraine.unfpa.org/uk/GBV>

2 Джерело: <https://www.wonderzine.com.ua/wonderzine/life/news/3989-u-2020-rotsi-v-ukrayini-vid-domashnogo-nasilstva-zaginuli-74-lyudini>

з боку колишнього чи теперішнього партнера; кожна четверта зазнала фізичного і/або сексуального насильства з боку колишнього чи теперішнього партнера; дві третини жінок принаймні один раз зазнавали психологічного насильства з боку партнера, зокрема в таких формах, як контроль і знущання, а кожна друга жінка зазнавала сексуальних домагань³.

Увага! Не плутай Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами з Конвенцією про тимчасове ввезення Всесвітньої мітної організації (1990 року), яку теж інколи називають Стамбульською конвенцією.

Хоча гендерно зумовлене насильство щодо жінок в Україні — поширена проблема, заявляють про нього рідко. В опитуванні під керівництвом ОБСЕ відзначено, що про *серйозні випадки насильства поліції повідомляють у середньому лише в 12% випадків*, а коли насильство вчиняє теперішній партнер, ця цифра знижується до 7% (порівняно з 12%, якщо його вчиняє колишній партнер і 19% — близька людина, яка не є партнером жінки). Про сексуальні домагання не заявляють майже ніколи (лише в 1% випадків). Водночас майже всі жінки (94% респонденток) знають, що можуть зателефонувати в поліцію, а більшість із них (63%) не вважають домашнє насильство приватною справою, яка повинна вирішуватися в сім'ї⁴.

Стамбульська конвенція має потенціал поліпшити ситуацію з протидії домашньому насильству, оскільки передбачає заходи щодо підвищення обізнаності серед населення, а також відповідне навчання і підготовки спеціалісток і спеціалістів.

ПОНАД 1,1 МЛН УКРАЇНОК

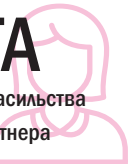

зазнають фізичного, сексуального насильства та психологічного тиску в сім'ї

74 ЛЮДИНИ **КОЖНА П'ЯТА**

загинули через домашнє насильство в Україні протягом 2020 року

жінка в Україні зазнала економічного насильства з боку колишнього чи теперішнього партнера

3 Джерело: <https://www.osce.org/secretariat/413237?download=true>

4 Джерело: те саме.

ХРОНІКА СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

1990-ТІ РОКИ

Рада Європи посилила свою діяльність у сфері протидії всім видам насильства стосовно жінок.

2002 РІК

Радою Європи прийнято Рекомендації Rec(2002)5 Комітету міністрів для держав-учасниць щодо захисту жінок від насильства.

Визначено поняття насильства проти жінок якими оперує Стамбульська конвенція.

2005 РІК

Під час 3-го саміту голів держав та урядів держав-учасниць Ради Європи у Варшаві прийнято План дій, одним із пунктів якого було подолання насильства проти жінок. Саме цей нормативний акт започаткував загальноєвропейську кампанію з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству. поєднуючи дії урядів європейських держав, а також міжнародних і громадських організацій. Створено робочу групу для впровадження кампанії, оцінки її результатів і розробки рекомендацій для держав-учасниць.

2006 - 2008

Впровадження загальноєвропейської кампанії з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству.

2008

По завершенню кампанії робоча група рекомендує Раді Європи прийняти нормативний акт, спрямований на запобігання та протидію всім формам насильства проти жінок. Зважаючи на це, в грудні 2008 року комітет міністрів Ради Європи створив Спеціальний міжгалузе-

вий комітет з питань запобігання та боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством (CANVIO) та доручив йому підготувати конвенцію в сфері насильства над жінками та домашнього насильства, приділяючи особливу увагу заходам з захисту та підтримки жертв такого насильства та судового переслідування кривдників.

ГРУДЕНЬ 2010

Після дев'яти зустрічей за участі представників держав та інших зацікавлених сторін, проект Стамбульської конвенції було завершено.

7 КВІТНЯ 2011 РОКУ

Стамбульська конвенція прийнята Комітетом міністрів.

11 ТРАВНЯ 2011 РОКУ

Стамбульська конвенція відкрита для підписання.

ЛИСТОПАД 2011 РОКУ

Україна підписала* Стамбульську конвенцію

21-23 ВЕРЕСНЯ 2015

Перша зустріч Групи експертів з дій проти насильства стосовно жінок і домашнього насильства (GREVIO), створення якої передбачено Стамбульською конвенцією.

* Підписання того чи іншого міжнародного документа, зазвичай, символізує намір держави в подальшому ратифікувати такий документ, тобто надати його обов'язкової сили. Тому лише підписання Стамбульської конвенції не робить її обов'язковою для України.

КРАЇНИ, ЩО РАТИФІКУВАЛИ СТАМБУЛЬСЬКУ КОНВЕНЦІЮ*:

* станом на грудень 2020 року

2012

Туреччина

2013

Австрія, Албанія, Боснія і Герцеговина, Італія, Португалія,
Сербія і Чорногорія

2014

Андорра, Данія, Іспанія, Мальта, Монако, Франція і Швеція

2015

Нідерланди, Польща, Словенія
і Фінляндія

2016

Бельгія, Румунія і Сан-Марино

2017

Естонія, Грузія. Кіпр, Німеччина, Норвегія і Швейцарія

2018

Ісландія, Північна Македонія, Греція і Хорватія

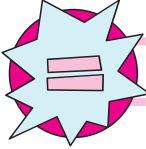
2019

Ірландія

НІ НАСИЛЬСТВУ!

Метою Конвенції є захист жінок від усіх видів насильства і викорінення домашнього насильства.

ТАК РІВНОПРАВ'Ю!

Конвенція заохочує рівність між жінками та чоловіками та сприяє викоріненню дискримінації.

ТАК ЗАХИСТУ ПОСТРАЖДАЛИХ!

Конвенція прагне захистити та допомогти всім жінками, постраждалим від насильства.

ТАК МІЖНАРОДНІЙ СПІВПРАЦІ!

З метою ліквідації насильства стосовно жінок та домашнього насильства і надання їм допомоги, Конвенція зобов'язує держави вжити необхідних заходів для забезпечення можливості надання притулку через насильство за гендерною ознакою. Держави також зобов'язуються дотримуватися принципу невислання у випадках, де є ризик насильства щодо людини. Конвенція заохочує укладання угод між державами, які сприятимуть розслідуванню правопорушень і виконанню судових рішень щодо насильства стосовно жінок і домашнього насильства.

ТАК КОМПЛЕКСНОМУ ПІДХОДУ!

Конвенція підтримує громадські організації та правоохоронні органи в співпраці між собою задля прийняття комплексного підходу до ліквідації насильства стосовно жінок та домашнього насильства.

2. ЩО ТАКЕ ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО?

СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ КРИМІНАЛІЗУЄ:

1. ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО

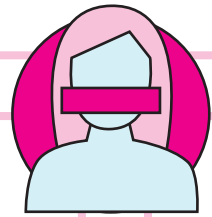
Це умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі та гідності.

ФІЗИЧНИМ НАСИЛЬСТВОМ Є:

- ляпаси;
- штовхання;
- смикання;
- мордування;
- катування;
- кидання предметів;
- обмеження свободи пересування;
- відмова в допомозі при хворобі або травмі.
- тощо.

2. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО

Це здійснення, без згоди, проникнення сексуального характеру в тіло іншої особи з використанням будь-якої частини тіла або предмета; здійснення, без згоди, інших актів сексуального характеру з особою; або примушування іншої особи до здійснення, без згоди, актів сексуального характеру з третьою особою.

СЕКСУАЛЬНИМ НАСИЛЬСТВОМ Є:

- зґвалтування;
- спроба зґвалтування;
- «зґвалтування у шлюбі»;
- небажані сексуальні дотики чи примушення торкатись іншої людини;
- підглядання або фотографування людини в інтимній ситуації без її згоди;
- сексуальні домагання;
- експлібіціонізм, примусова демонстрація людині порнографії;
- будь-які інші сексуальні дії з людиною щодо людини, яка не надала згоду або не здатна відмовити гвалтівнику чи чинити спротив.

3. ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО

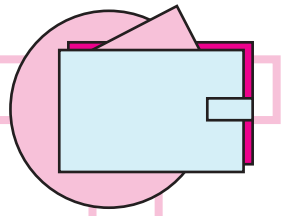

Це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, в тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування та інші діян-ня, спрямовані на обмеження волевияв-лення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність ви-кликали в постраждалої особи побоюван-ня за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

ПСИХОЛОГІЧНИМ НАСИЛЬСТВОМ Є:

- маніпулювання;
- емоційний напад;
- пригноблення;
- встановлення безпідставних заборон;
- створення емоційної залежності.

4. ЕКОНОМІЧНЕ НАСИЛЬСТВО

Це форма домашнього насильства, яка включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, майна, коштів або документів, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборона працювати, навчатися та інше.

ЕКОНОМІЧНИМ НАСИЛЬСТВОМ Є:

- умисне позбавлення житла;
- позбавлення їжі чи одягу;
- знищення власності іншого майна, коштів чи документів, або можливості користуватися ними;
- залишення без догляду чи піклування;
- перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації;
- заборону працювати;
- примушування до праці;
- заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

ПАМ'ЯТАЙ!

Якщо тобі не дають кишенькові гроші на солодоці, — це не економічне насильство!

Якщо ж тобі не дають гроші на їжу чи одяг, які тобі необхідні для повноцінного життя, — це і є економічне насильство.

3. ЩО ТАКЕ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ЖІНОК?

Згідно зі статтею 3 Стамбульської конвенції, насильство стосовно жінок — це порушення прав людини й форма дискримінації стосовно жінок, що означає всі акти насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання стосовно жінок, у тому числі погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті.

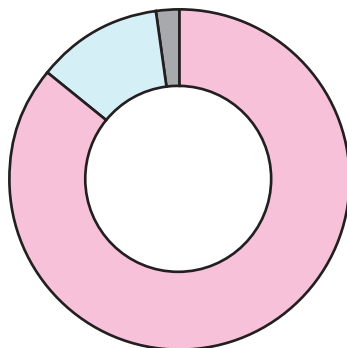
Тобто, це насильство, яке спрямовано проти жінки через те, що вона є жінкою (наприклад, каліцтво жіночих статевих органів, примусовий шлюб чи примусовий аборт), а також те насильство, що жінка переживає частіше, ніж чоловік (зґвалтування, сексуальне насильство чи сексуальне домагання, домашнє насильство різних форм, економічне насильство тощо).

Протягом 2020 року поліція зафіксувала 208 тисяч скарг на домашнє насильство⁵. З них 141 людина отримала тяжкі тілесні поранення, а більш як тисяча людей – легкі побої.

За даними Мінсоцполітики України, у числі усіх звернень про домашнє насильство – найбільше від жінок: 86%, чоловіків – 12% і 2% – дітей⁶.

208 000
СКАРГ

з питань, пов'язаних
з домашнім насильством

86%

ВІД ЖІНОК

12%

ВІД ЧОЛОВІКІВ

2%

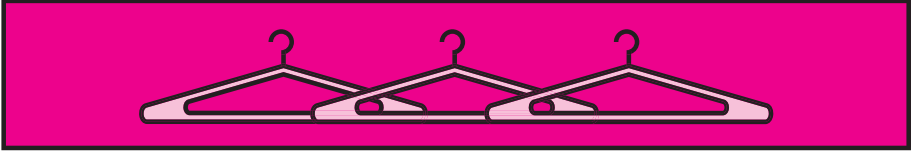
ВІД ДІТЕЙ

5 Джерело: <https://www.wonderzine.com.ua/wonderzine/life/news/3989-u-2020-rotsi-v-ukrayini-vid-domashnogo-nasilstva-zaginuli-74-lyudini>

6 Джерело: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-domashnie-nasylstvo-minsotspolityky/30970575.html>

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ

1. ПРИМУСОВИЙ АБОРТ І ПРИМУСОВА СТЕРИЛІЗАЦІЯ

- 1. Виконання операції переривання вагітності жінці без її попередньої та інформованої згоди будь-яким способом;**
- 2. проведення хірургічного втручання, метою або наслідком якого є припинення здатності жінки до природної репродукції без її попередньої та інформованої згоди або розуміння процедури.**

Відомі випадки, коли керівництво інтернату примушувало вихованок дитячих будинків до здійснення переривання вагітності (один із таких випадків був у 2016 році в місті Кропивницькому⁷). До 2015 року примусові аборти були розповсюджені в Китаї, де існувала заборона на народження другої дитини⁸. Також, поки весь світ бореться з гендерно зумовленим насильством, у 2014 році Державна Дума Російської Федерації просувала законопроект, що визначає процедуру розгляду заяв про примусовий аборт недієздатним жінкам, незалежно від строку вагітності, що є грубим порушенням прав людини. Цей законопроект є продовженням статті 56 закону «Про основи охорони здоров'я громадян у Російській Федерації», де зазначено, що штучне переривання вагітності недієздатної особи можливе за рішенням суду за заявою її законного представника у випадку, якщо вона не здатна висловити свою волю. Той самий закон також містить схоже положення про медичну стерилізацію недієздатної особи за рішенням суду⁹.

7 <https://bit.ly/2CpJQdI>

8 <https://www.unian.ua/society/1167865-vlada-kitayu-skasovue-politiku-odna-simya-odna-ditina.html>

9 Федеральный закон «Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации» от 21.11.2011 N 323-ФЗ

2. ПРИМУСОВИЙ ШЛЮБ

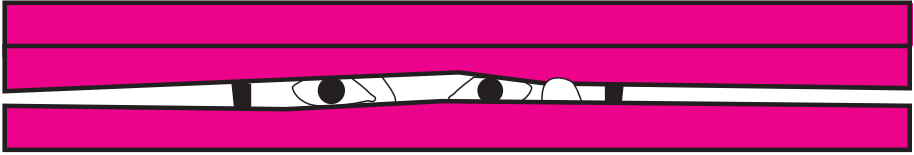
1. **«Примушування» особи до вступу в шлюбні відносини із застосуванням фізичного або психологічного впливу, обмеженням можливості пересування та примусу;**
2. **«заманювання» особи на територію іншої країни для примушування її до вступу в шлюб (незалежно від того, чи буде шлюб укладено фактично).**

У Сполученому Королівстві щороку констатують майже 1300 випадків примусових шлюбів, серед яких чверть наречених — неповнолітні дівчата¹⁰. У 2018 році суд Великої Британії вперше виніс обвинувальний вирок за примушування дівчини до шлюбу. Мати дівчини засудили до 4,5 років позбавлення волі за те, що вона обманом вивезла 17-річну доньку до Пакистану і примусово видала її там заміж, а також за надання суду неправдивої інформації. Вперше дівчина відвідала країну в 2012 році, де її примусово заручили зі старшим родичем. Вона завагітніла, однак вагітність була перервана після того, як дівчина потрапила до дитячого будинку. Вдруге потерпіла відвідала Пакистан перед своїм повноліттям. Дівчину підкупили подарунками, а потім одружили з чоловіком на 16 років старше за неї. На суді дівчина закликала тих, кому загрожує примусовий шлюб, не мовчати та шукати допомогу¹¹.

10 <http://ua.euronews.com/2016/10/14/new-migrants-old-ways-eu-faces-new-fgm-and-forced-marriage-challenge>

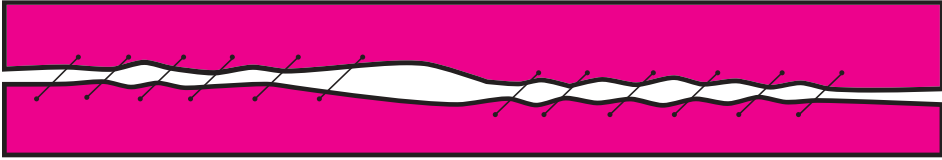
11 <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/may/23/birmingham-woman-jailed-duping-daughter-forced-marriage>

3. ПЕРЕСЛІДУВАННЯ (СТАЛКІНГ)

Умисна поведінка, яка полягає в повторному здійсненні загрозливих дій, спрямованих на іншу особу, що змушує її боятися за свою безпеку. Загрозлива поведінка може проявлятися в постійному слідуванні за особою, небажаному спілкуванні або в доведенні до відома цієї особи факту, що за нею стежать. Це передбачає фізичне слідування за особою, появу на місці роботи, в спортивних або навчальних закладах, а також стеження за особою у віртуальному світі (в чатах, на сторінках соціальних мереж тощо). Крім того, до загрозливої поведінки може також належати псування майна особи, залишення непомітних слідів контакту з її особистими речами, дії, спрямовані на домашню тварину особи, використання фальшивих імен або поширення неправдивої інформації в інтернеті.

4. КАЛІЦТВО ЖІНОЧИХ ГЕНІТАЛІЙ

- 1. Умисне видалення, інфібуляція або здійснення будь-якого каліцтва в цілому або частково великих статевих губ, малих статевих губ або клітора;**
- 2. Примушування жінки або дівчини до того, щоб вона зазнала цих актів або схилення її до цього.**

Під каліцтвом жіночих геніталій розуміють операції, за яких із немедичних причин змінюють або умисно пошкоджують жіночі статеві органи. Такі операції не мають жодної користі для здоров'я дівчат і жінок. Крім того, це нерідко призводить до значної кровотечі та проблем із сечовипусканням, а згодом – до кіст, інфекцій, а також ускладнень при народженні дітей і підвищеної загрози смертей новонароджених. На сьогодні більше 200 мільйонів дівчат і жінок, які проживають у 30 країнах Африки, Близького Сходу та Азії, перенесли такі операції. Каліцтво жіночих геніталій найчастіше здійснюється щодо дівчат, починаючи від народження і до 15 років¹².

Згідно зі звітом про практику операцій, що калічать, у республіках Північного Кавказа щороку близько 1240 дівчат у віці від 0 до 3 років стають жертвами жіночого обрізання¹³. За інформацією уряду Великої Британії, близько 170,000 жінок і дівчат, які проживають у цій країні, пройшли процедуру жіночого обрізання, а ще 65,000 дівчат віком до 13 років перебувають під загрозою¹⁴.

12 <http://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>

13 https://www.srji.org/about/annual/strategii-protivodeystviya-FGM-proizvodstvo_kalechashchikh_operatsiy_sji/

14 <http://ua.euronews.com/2016/10/13/female-genital-mutilation-the-uk-s-hidden-crime>

4. ЯК ПРАЦЮЄ СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ ЩО ГАРАНТУЄ КОНВЕНЦІЯ?

I. НЕДОПУЩЕННЯ НАСИЛЬСТВА

Держава зобов'язується:

1. Проводити кампанії з підвищення обізнаності населення щодо різних проявів усіх форм насильства та їхніх наслідків для дітей, а також потреби в запобіганні такому насильству.
2. З раннього віку забезпечувати учнів навчальним матеріалом про рівність між жінками та чоловіками, нестереотипні гендерні ролі, взаємну повагу, вирішення конфліктів у міжособистісних стосунках без застосування насильства та право на особисту цілісність.
3. Забезпечувати належну підготовку спеціалістів для роботи з жертвами насильства та кривдниками.
4. Запроваджувати та підтримувати програми, спрямовані на зміну поведінки та профілактику рецидивів у осіб, які вчинили домашнє насильство.
5. Заохочувати приватний сектор, сектор інформаційно-комунікаційних технологій та ЗМІ до участі у розробці та здійсненні політики запобігання насильству стосовно жінок, а також до висвітлення проблем насильства щодо жінок і домашнього насильства.
6. Розвивати в дітей, батьків і викладачів навички того, як діяти при виявленні реклами або інших матеріалів сексуального або насильницького характеру в ЗМІ або в Інтернеті.

Що ми можемо зробити зараз? Не варто боятися змінювати традиції та звички, адже необхідно позбуватися стереотипів, що сприяють виникненню насильства. Необхідно пояснювати дітям, що:

- смикати за коси або дражнити інших — це не прояв дружніх почуттів;

- грати у футбол можна разом — хлопчикам і дівчатам;
- бажання хлопчика навчитися готувати, а дівчинки — різьбити по дереву — є цілком нормальним;
- любов батьків проявляється у підтримці та похвалі, а не у синцях на сідницях дітей.

II. ЗАХИСТ І ПІДТРИМКА

Держава зобов'язується:

1. Надавати інформацію про доступні служби підтримки та правові заходи.
2. Забезпечити можливість служб підтримки надавати :
 - юридичну та психологічну консультації;
 - фінансову допомогу;
 - житло;
 - навчання;
 - підготовку і допомогу в пошуку роботи.
3. Забезпечити доступ постраждалих до служб охорони здоров'я і соціальних служб, а також наявність у цих служб необхідних ресурсів.
4. Створити легкодоступні притулки в достатній кількості для безпечного перебування постраждалих від насильства, особливо жінок та їхніх дітей.
5. Створити загальнодержавні цілодобові безоплатні телефонні лінії допомоги для надання консультацій абонентам, конфіденційно або з належним урахуванням їхньої анонімності.
6. Створити відповідні консультативні центри допомоги постраждалим від зґвалтування або сексуального насильства для забезпечення медичної та судово-медичної експертизи, підтримки у випадку травм і надання консультацій жертвам.

7. Надавати захист дітям-свідкам насильства.
8. Забезпечувати права постраждалої/постраждалого вимагати компенсацію від правопорушників.
9. Під час визначення опіки та прав на відвідування дітей брати до уваги випадки насильства.
10. Забезпечувати право на оскарження, анулювання або розірвання шлюбів, укладених під примусом, без покладення неналежного фінансового або адміністративного тягаря на жертву.
11. Надавати незалежний дозвіл на перебування жертвам, статус перебування яких залежить від статусу подружжя або партнера, в разі розірвання шлюбу або стосунків за наявності особливо складних обставин.
12. Надавати притулок, який ґрунтується на гендерній ознаці.
13. Заохочувати свідків насильства або осіб, які мають обґрунтовані підстави вважати, що такий акт може бути вчинено, повідомляти про це компетентним організаціям або органам.

Що ми можемо зробити зараз?

Необхідно повідомляти поліцію про всі випадки насильства, про які стало відомо. Важливо також привчати дітей не замовчувати випадки насильства щодо них самих, а також щодо членів їх сімей.

ІІІ. ПЕРЕСЛІДУВАННЯ КРИВДНИКІВ

Держава зобов'язується:

1. Створити систему невідкладного реагування на всі форми насилля.
2. Притягати правопорушника до відповідальності, незалежно від характеру його/її стосунків із особою, що пережила насильство.
3. Забезпечувати покарання ефективними, пропорційними та пере-

конливими санкціями за вчинення правопорушень, установлених відповідно до Конвенції, з урахуванням ступня їхньої тяжкості.

4. Забезпечувати можливість правоохоронних органів негайно та належним чином запобігати всім формам насильства.
5. Забезпечувати належну оцінку летального ризику, серйозності ситуації та ризику повторення насильства для забезпечення скоординованої безпеки та підтримки.
6. Запровадити систему нагальних заборонних приписів, що передбачає тимчасову заборону кривднику заходити до місця проживання жертви або особи, яка знаходиться в ситуації ризику, або контактувати з особою, що постраждала в наслідок насильства або особою, яка знаходиться в ситуації ризику.
7. Запровадити систему обмежувальних або захисних приписів.
8. Запровадити систему заходів захисту, що передбачає:
 - забезпечення безпеки жертв, а також безпеки їхніх сімей і свідків від погрозу, помсти та повторної нападів кривдника;
 - забезпечення інформування жертв, принаймні у випадках, коли жертви та сім'ї можуть бути в небезпеці, коли кривдник утік або його звільнено тимчасово чи остаточно;
 - інформування їх про їхні права й послуги, які їм може бути надано, та про наслідки розгляду їхньої заяви, обвинувачень, загальний розвиток розслідування та провадження, їхню роль у цьому, а також результат розгляду їхньої справи;
 - надання жертвам можливості бути вислуханими, подавати докази та викладати безпосередньо або через посередника свої думки, потреби й стурбованості, а також щоб такі думки, потреби й стурбованості були розглянуті;
 - забезпечення жертв належними послугами підтримки для представлення та врахування належним чином їхніх прав й інтересів;
 - забезпечення заходів для захисту приватного життя та репутації жертви;
 - забезпечення уникнення контакту між жертвами та кривдником в приміщеннях суду та правоохоронних органів, де це можливо;

- надання жертвам незалежних та компетентних перекладачів, коли жертви є учасниками провадження або коли вони подають докази;
- надання можливості жертвам давати свідчення у залі суду без особистої присутності або принаймні без присутності ймовірного кривдника, особливо шляхом використання відповідних комунікаційних технологій, де це можливо.

Що ми можемо зробити зараз? Необхідно співпрацювати з представниками правоохоронних органів під час розслідування справ, пов'язаних із насильством стосовно жінок і домашнім насильством. Важливо не бути байдужим у випадках, коли нам стає відомо про випадки домашнього насильства, адже це може врятувати життя.

МІЖНАРОДНИЙ КОНТРОЛЬ

Група експертів з дій проти насильства стосовно жінок і домашнього насильства (GREVIO) – це незалежний експертний орган, відповідальний за моніторинг процесу впровадження Стамбульської конвенції державами-сторонами. Завданням GREVIO є підготовка і публікація звітів щодо законодавчих та інших заходів, які вживають держави задля здійснення положень Конвенції. За потреби GREVIO може розпочати спеціальний процес розслідування. Крім того, GREVIO розробляє загальні рекомендації щодо тем і концепцій, пов'язаних із Конвенцією.

Згідно зі статтею 66 Конвенції, Група складається з 10–15 членів (відповідно до кількості сторін). При їх виборі враховується гендерний і географічний баланс, а також наявність у кандидатів мультидисциплінарного досвіду в сфері прав людини, гендерної рівності, насильства над жінками, домашнього насильства або підтримки та захисту жертв. Перших 10 членів GREVIO було обрано Комітетом сторін під час їх першої зустрічі 4 травня 2015 року. Перше засідання Групи експертів відбулося 21–23 вересня 2015 року в Стразбурзі.

5. СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ VS ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

У листопаді 2011 року українська делегація підписала Стамбульську конвенцію.

6–7 грудня 2017 року Верховна Рада України проголосувала за прийняття двох законів з метою реалізації положень Стамбульської конвенції:

- Закон України № 2229–VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;
- Закон № 2227–VIII, яким внесено зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України.

У 2020 році Мінсоцполітики України розробило¹⁵ законопроект про ратифікацію Стамбульської конвенції, проте станом на початок 2021 року Президентом України його не подано до парламенту. **Стамбульська конвенція так досі й не ратифікована Україною.**

ПОЗИТИВ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У відповідних законах враховано значну частину положень Стамбульської конвенції, зокрема:

- криміналізовано саме домашнє насильство;
- введено додаткові обтяжуючі обставини під час визначення вироку за факти домашнього насильства чи насильства щодо жінок;
- передбачено створення притулків, де можна отримати допомогу та ізолюватися від особи, що вчинила насильство.

¹⁵ Джерело: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/668765.html>

НЕДОЛІКИ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

НЕДОЛІК № 1.

Використані в Законі № 2229-VIII терміни звужують коло суб'єктів, які можуть вчиняти домашнє насильство чи отримати захист, якщо вони опинилися в статусі жертви.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», суб'єктами, які можуть вчинити домашнє насильство, є перш за все, один із подружжя, або хтось із осіб, що проживають однією сім'єю. Відповідно до сучасного законодавства України, це може бути лише чоловік і жінка, тобто особи різної статі.

Втім, навіть якщо законодавець «закриває очі» на існування сімей, пар (чи партнерств, відповідно до Конвенції), які складаються не лише з чоловіка і жінки, це ще не означає, що вони не потребують захисту. На даний момент ці люди не можуть користуватися усіма правами, наданими потерпілим від насильства, а їхні кривдники не будуть справедливо притягнуті до відповідальності.

Вони можуть претендувати на захист тільки тоді, коли вчинене кривдником правопорушення буде достатньо жорстоким і кримінально караним. Тобто з насильством боротимуться постфактум, що не вплине позитивним чином на кількість випадків застосування насильства та не свідчить про системність у боротьбі з ним. Але навіть і після цього жертва залишатиметься у небезпеці.

До чого це може призводити?

Менша кількість випадків, які будуть кваліфіковані як домашнє насильство (згідно зі Стамбульською конвенцією і відповідним національним законодавством можна здійснювати ефективніший захист).

Менша кількість осіб, яка отримує захист і підтримку з боку держави.

НЕДОЛІК № 2.

Відповідно до закону № 2227-VIII, яким внесено зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, для кваліфікації дій особи за статтею 126-1 «домашнє насильство» необхідно встановити систематичність вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства, тобто насильство повинно бути вчиненим 2 і більше рази.

Своєю чергою, Стамбульська конвенція не містить такої ознаки домашнього насильства, як «систематичність».

До чого це може призводити? У разі вчинення одноразово насильства, яке матиме наслідком «фізичні або психологічні страждання, розлади здоров'я, втрату працездатності, емоційну залежність або погіршення якості життя потерпілої особи», особа (кривдник/-ця) може уникнути кримінального покарання.

НЕДОЛІК № 3.

У разі НЕ ратифікації Стамбульської Конвенції Україна не підпадає під контроль з боку Групи експертів з дій проти насильства стосовно жінок і домашнього насильства (ГРЕВІО, англ. — GREVIO), а також під контроль Генерального секретаря Ради Європи стосовно законодавчих та інших заходів, які впроваджують в дію положення цієї Конвенції.

До чого це може призводити? Законотворчий процес в Україні у питанні протидії домашньому насильству та насильству щодо жінок не матиме дієвого механізму контролю з боку міжнародної інституції, а відтак має всі шанси зупинитися.

НЕДОЛІК № 4.

Жодним з названих законів не встановлено відповідальність за сексуальні домагання, тобто за будь-які прояви небажаної **вербальної** (погрози, залякування, непристойні зауваження), **невербальної** (жести) або **фізичної** (доторки, поплескування) поведінки сексуального харак-

теру, метою або наслідком якої є порушення гідності особи НЕ встановлено будь-якої кримінальної чи адміністративної відповідальності.

Про сексуальні домагання і відповідальність за них йдеться лише у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», ПРОТЕ зазначено, що порядок відшкодування моральної шкоди та матеріальних збитків визначається ... законом. А от яким — невідомо (раніше був зазначений Цивільний кодекс України).

Крім того, жодним національним нормативним актом не передбачено відповідальності за переслідування (стаття 34 Стамбульської конвенції), що полягає у повторному здійсненні загрозової поведінки щодо особи, що зрештою змушує таку особу боятися за свою безпеку.

До чого це може призводити? Збереження «культури» насильства як буденного явища.

Відтак ратифікація Стамбульської конвенції не лише надасть додаткові гарантії захисту жертв домашнього насилля, сексуальних домагань тощо, а й покладе на державу додаткові зобов'язання щодо імплементації положень цього міжнародного акта до національного законодавства.

Ратифікація Конвенції додатково засвідчить, що саме «права і свободи людини та їх гарантії (а не політичні чи ідеологічні упередження) визначають зміст і спрямованість діяльності держави» (стаття 3 Конституції України).

Брошуру розроблено у співпраці
з активістками/активістами АІ Україна
Вікторією-Анною Олійник, Марією Коною,
Андрієм Кіриком.

© Amnesty International, 2018, 2021